

VERSLAG BESTUURSRAAD ENGELEN EN BOKHOVEN
DATUM: 2 NOVEMBER 2020

Aanwezig:

Voorzitter: mevrouw Y. Schram

Overlegpartner: de heer R. Geers

Ambt. secretaris: mevrouw J. Pawiroredjo

Ambtelijk: de heer R. van Gaal

Leden : de heer P. van Beek

: de heer J.J. Branderhorst

: de heer Kroezen

: mevrouw M.M. van den Oord – Raemaekers

: de heer Pander Maat

Publiek : 2 personen

1. OPENING

De voorzitter opent de vergadering en heet alle aanwezigen welkom. Er is geen bericht van verhindering ontvangen van de heer Noz.

Mevrouw Van Manen, huisarts, heeft zich gemeld als inspreker. Zij vraagt aandacht voor de noodzaak om onderzoeken te doen naar de effecten van laagfrequent geluid van windturbines op omwonenden. Dit onderzoek zou moeten worden geformuleerd door medici en moeten worden uitgevoerd door een gezamenlijk gekozen onafhankelijke partij. Heineken zou de kosten van het onderzoek dan op zich moeten nemen. Er is volgens haar een morele plicht voor dit onderzoek omdat:

- er schoolkinderen zijn die zich op 800 meter afstand van de turbines zullen bevinden. Sommigen met voor en naschoolse opvang van 8 tot 5-6 uur, gedurende 9 - 10 uur per dag.
- er relatief veel ouderen aan de grens van Engelen wonen, ook op een afstand van 800-900 meter van de dichtstbijzijnde turbine.

Kinderen en ouderen zijn de meest kwetsbare groepen met betrekking tot de effecten van slaapproblemen en geluidsoverlast. Deze kinderen zullen blootgesteld worden aan laagfrequent geluid; geluid dat wij niet horen, maar waar ons lichaam wel op reageert.

Uit wetenschappelijk onderzoek naar laagfrequent geluid is inmiddels het volgende gebleken:

- een negatief effect op de slaap
- een verhoogd relatief risico op hart- en vaatziekten;
- een verhoogd gebruik van slaapmedicatie;
- een verhoogd gebruik van medicijnen tegen depressie en angst;
- een verhoogd stresshormoon in de ochtenduren na slapen in een laboratorium met laagfrequent geluid;
- kinderen presteren slechter vanwege concentratieproblemen wanneer zij aan hoorbaar geluid zijn blootgesteld; (RIVM). Het effect van laagfrequent geluid is nog niet onderzocht.
- de reactietijd op prikkels kan vertragen van de normale 300 milliseconden naar 350 milliseconden

Engelen heeft al een periode te maken gehad met overlast van laagfrequent geluid, waarvoor de gemeente de oorzaak niet kon vinden. 150 van onze inwoners hoorden echter tegelijkertijd wanneer het geluid begon, en wanneer het stopte. Met het verdwijnen van de zandzuigers uit het Engelermeer, wordt deze overlast niet meer ervaren.

Uit haar ervaring als huisarts weet mevrouw Van Manen dat laagfrequent geluid ernstige hinder veroorzaakt bij een deel van haar patiënten. Zij maakt zich ernstig zorgen over 24/7 blootstelling aan laagfrequent geluid van variërende sterkte.

Onderzoeksvoorstel voor de schoolkinderen:

1. Er zijn twee goed vergelijkbare groepen kinderen: de kinderen van de vestiging Engelerhart en van de vestiging Antonius Abt in de Haverlij. Onderzoek de reactietijd van de kinderen van de

twee scholen voor plaatsing en na een half en een jaar en kijk of daar verschillen in gaan optreden;

2. Meet de bloeddruk en de pols bij de kinderen op de drie genoemde meetmomenten;
3. Vergelijk de notities in het leerlingvolgsysteem.

Onderzoeksvoorstel voor de aanwonenden aan de Engelierschans, het Hoenderland en het zorgcentrum de Engelerhof:

1. Meet gedurende drie nachten in drie slaapkamers het niveau van het laagfrequente geluid voor plaatsing en na plaatsing bij drie verschillende windsterktes en vergelijkbare temperatuur;
2. Meet bij een voldoende groot aantal bewoners een slaapregistratie gedurende drie nachten, voor plaatsing, na een half jaar en na een jaar. Combineer deze gegevens met de waarde van de bloeddruk, de pols en de CRP, een ontstekingsmaat in het bloed
3. Betrek de geanonimiseerde data uit het medisch dossier op het aantal voorschriften van medicijnen tegen angst, depressie en slaapproblemen.
4. Belangrijk: registreer verhuizingen en interview degenen die verhuizen. Om dit probleem inzichtelijk te krijgen wordt het tijd dat verhuizingen vanwege windparken geregistreerd gaan worden in Nederland.

Mevrouw Schram geeft aan dat de BREB zich hierover zal buigen¹.

2. VERSLAG OPENBARE VERGADERING 28 SEPTEMBER 2020

Naar aanleiding van:

Pagina 1:

De heer Kroezen geeft aan dat “waar mogelijk zal er met duurzame bronnen gewerkt worden” moet zijn “duurzame energiebronnen of duurzame energie”.

Pagina 2:

“De heer Pandermaat” moet zijn “Pander Maat”.

Pagina 3

Veiligheid op de Dijk in Bokhoven

De heer Geers meldt dat er dit jaar nog een haag zal worden aangeplant tussen de speeltuin en het fietspad, zodat kinderen minder snel het fietspad op komen.

Verzoek van de heer Kroezen om de kleine paaltjes op de dijk te vervangen door iets dikkere/grotere paaltjes

De heer Geers meldt dat alle onnodige paaltjes op het fietspad verwijderd zijn vanuit het oogpunt van veiligheid en comfort. Verwacht wordt dat er minder eenzijdige fietsongevallen plaats zullen vinden. Zo wordt fietsen op deze dijk een stuk prettiger en veiliger. Mocht er in de toekomst toch misbruik worden gemaakt door automobilisten die over het fietspad gaan rijden, dan zal bekeken worden welke maatregelen er genomen moeten worden. Mevrouw Van den Oord heeft al de eerste verzoeken van bewoners ontvangen om dikkere paaltjes te plaatsen. Automobilisten rijden de dijk op en spelen harde muziek. Dit probleem heeft zij met de heren Van Gaal en Kouwenberg besproken. Zij vraagt of de paaltjes teruggeplaatst kunnen worden, in ieder geval bij de speeltuin en de ingang naar de dijk. Verder wordt gevraagd om liever geen borden te plaatsen. Wel een bord bij de speeltuin. De heer Kroezen geeft aan dat het niet alleen om de paaltjes gaat, maar ook om twee dwarsverbindingen over het pad heen, daar staan ook twee paaltjes. Auto's kunnen ook daar naar boven richting de Maas rijden. De heer Geers adviseert om een bredere ronde te maken, zodat alle punten in één keer opgepakt kunnen worden. Het lijkt alsof er nu over andere paaltjes wordt gesproken. Er kan natuurlijk besproken worden om paaltjes terug te plaatsen, maar daar zal wel een keuze in gemaakt moeten worden. Paaltjes zorgen ook weer voor onveiligheid voor fietsers. Als er geen paaltjes zijn, dan ontstaat er redelijk snel overlast door jongeren die met hun auto's op plekken rijden waar ze niet

---

¹ Het inspraakdocument is aan de BREB toegestuurd.

mogen komen. De heer Geers biedt aan om gezamenlijk goed te kijken naar een gedragen totaaloplossing.

Windturbines

“De heer Kroezen vindt het “tegenvallen” dat de gemeente heeft aangegeven dat een nulmeting geen juridische status heeft” moet zijn “De heer Kroezen vind het “onbegrijpelijk”.

Hoogspanningsmasten

“De heer Branderhorst heeft vernomen dat er plannen zijn om “hoogspanningsmasten” in de grond te leggen” moet zijn “hoogspanningsleidingen”.

Stand van zaken plaatsing zendmast

De heer Van Beek wil graag weten wat de BREB kan doen om te helpen dat er toch een zendmast komt. Het probleem wordt in Engelen steeds groter. De heer Geers meldt dat er aan nieuw beleid gewerkt wordt waarmee de zendmasten wel gerealiseerd kunnen worden. De BREB kan helpen om het belang van het beleid en de plaatsing van de zendmasten te ondersteunen. Op dit moment kan er vanwege een mogelijk hiaat in het beleid niet over worden gegaan tot vergunningverlening. De heer Kroezen geeft aan dat het laten loeien van de sirene op de eerste maandag van de maand wordt opgeheven. Mensen worden dan afhankelijk van een alert op hun telefoon. Dat zou mogelijk een argument kunnen zijn om mensen over de streep te trekken. De heer Van Beek stelt voor om een artikel in de Tweeterp te wijden aan het dilemma waar de zendmast neergezet kan worden. Dat kan bijdragen aan awareness bij mensen dat er toch iets moet gebeuren. De heer Geers vindt het een goede suggestie om een artikel in de Tweeterp te plaatsen. Dat kan pas op het moment dat er een geschikte locatie is gevonden. Mevrouw Van den Oord heeft in de vorige vergadering gemeld dat er op allerlei fronten onderzoek wordt gedaan naar alternatieven voor zendmasten en alternatieve vormen. Door telefoonproviders wordt onderzoek gedaan naar small cells aan bushokjes en aan lantaarnpalen. Ongeveer zo groot als drie petflessen bij elkaar. In Oss is een alternatief gevonden in een namaakboom. Dat is ook belangrijk om mee te nemen in de zoektocht naar een locatie voor zendmasten. Bij 4G en 5G wordt onderzoek gedaan naar kleinschaligere modellen. De genoemde alternatieven zijn interessant om mee te nemen. De heer Geers vult aan dat de weerstand tegen zendmasten vooral zit op het vermeende gezondheidsaspect en niet op de uitstraling. Vind het wel een interessante gedachte om mee te nemen.

Wijkscan

Mevrouw Van den Oord heeft op 28 oktober een vervolgspraak gehad met de heren Van Rooij en Van Gaal over de uitkomsten van de wijkscan. Alle gesignaleerde punten zijn besproken en waar nodig zijn er afspraken gemaakt. Er wordt een rapportage opgesteld voor het college. Er is sprake van een constructieve samenwerking tussen alle betrokken partijen in het veiligheidsonderzoek.

Pagina 4:

Jeu de boules baan

De heer Branderhorst meldt dat er op woensdag een schouw plaatsvindt op vijf potentiële locaties voor een jeu de boules baan.

Pagina 5:

Maquette Haverleij

De heer Branderhorst meldt dat er een leuke locatie voor de maquette is gevonden bij een van de appartementen van Het Slot.

Woonvisie

Het woord “toekomstvisie” moet in de eerste zin toegevoegd worden.

Pagina 6:

Verhuiscoach

In het verslag wordt gesproken over een “veiligheidsadviseur”. De heer Kroezen bedoelde meer een senior adviseur / senioren coach / verhuiscoach. Die mensen kan interesseren om na te denken om hun woning te delen met anderen en/of op te delen. De heer Geers geeft aan dat de gemeente de verhuiscoach samen met woningcorporaties in wil gaan zetten, grotendeels gericht op senioren. Daarbij wordt met name gekeken hoe je ervoor kan zorgen om senioren van een niet passende woning naar een passende woning te laten verhuizen. Wat zijn de toekomstige woonlasten bij die volgende woning? Heel vaak wordt gedacht dat de woonlasten omhoog gaan. De verhuiscoach kan

helpen bij het vinden van een match met de volgende stap in de wooncarrière en kan daarnaast de woonkosten in kaart brengen. Het gaat met name om de sociale sector.

Mevrouw Schram meldt dat er gemeenten zijn die dat ook voor koopwoningen regelen. De heer Geers is van mening dat dit geen taak is voor de gemeente. Er zijn heel veel marktpartijen die dat kunnen organiseren. Iemand die in de vrije sector woont moet dat via de vrije sector kunnen regelen. Wel zijn er plannen om de middenhuursector in beeld te brengen. Dat is een vrij grote groep die aangewezen is op een klein deel van de markt. Hoe zorgen we ervoor dat projecten in de middenhuursector voldoende in beeld zijn? De heer Kroezen denkt toch dat er een rol voor de gemeente is weggelegd voor koopwoningen. De heer Pander Maat vult aan dat er in Engelen best veel mensen geïnteresseerd zijn in zowel bouwtechnische als vergunningstechnische mogelijkheden om hun huizen te splitsen. Makelaars en wooncoaches doen daar niets in. Hij had gehoopt dat de gemeente daar wel een rol in kan spelen. De heer Geers geeft aan dat het niet zo is dat de koopsector compleet genegeerd wordt. Hij onderstreept dat er zeker in de dorpen mogelijkheden zijn om woningen te splitsen. Mensen kunnen bij het omgevingsloket informeren wat de mogelijkheden zijn. Mantelzorg kan tijdelijk georganiseerd worden in een woning. Het initiatief ligt wel bij de eigenaar van de woning. Er is geen capaciteit om adviseurs in te schakelen die huis aan huis langs gaan om mensen pro actief te benaderen. Dat is echt een taak voor de markt en niet voor de gemeente.

Pagina 8:

Beleid beheer openbare ruimte

De heer Geers geeft aan dat er geen sprake is van nieuw beleid. Er wordt een meer ecologisch maaibeheer toegepast. Dat levert naast een kostenbesparing ook een verrijking aan groen en insecten op. De heer Branderhorst meldt dat de BREB een start heeft gemaakt met de vergroening van Engelen, Bokhoven en Haverleij. Hij maakt zich zorgen over veranderingen die met name in de sturing en verantwoordelijkheid van budgetten hebben plaatsgevonden.

3. MEDEDELINGEN

Vergaderdata 2021

De BREB gaat akkoord met de vergaderdata voor de openbare vergaderingen in 2021: 25 januari 2021, 1 maart 2021, 17 mei 2021², 5 juli 2021, 13 september 2021, 1 november 2021 en 13 december 2021.

Wijk-, buurt en dorpsbudget

Mevrouw Van den Oord meldt dat de resterende aanvragen voor 2020 bekeken zijn met mevrouw Roovers en de heren Van Gaal en Van Beek. Het budget wordt in 2020 helemaal besteed.

Dorpstafel 19 november 2020

Mevrouw Van den Oord meldt dat de BREB besloten heeft om de Dorpstafel van 19 november niet door te laten gaan. Dit vanwege de corona ontwikkelingen. De BREB is op zoek naar een alternatief om de mensen in Engelen, Bokhoven en Haverleij mee te blijven nemen in de Woonvisie en in de ontwikkelingen die daarmee samenhangen. Er wordt ook een artikel in De Tweeterp geplaatst over dit onderwerp. De heer Geers geeft aan dat het heel verstandig om de Dorpstafel niet door te laten gaan. Hij werkt graag mee aan het artikel voor de Tweeterp. Ook wil hij meedenken aan een alternatief voor de Dorpstafel. Welk publiek neemt daaraan deel en zijn zij voldoende digitaal vaardig? Er zijn plannen om een studio op te zetten in het Stadskantoor. Het is de bedoeling dat het vanuit de studio mogelijk wordt om bijv. een webinar op te zetten waar mensen via de chat vragen kunnen stellen. Het zou interessant kunnen zijn om het thema Wonen op die manier te bespreken met bewoners. De heer Geers zal uitzoeken of er een mogelijkheid is om dat als alternatief voor de Dorpstafel in te zetten. Mevrouw Van den Oord meldt dat er op dit moment een buddy project is waarbij jongeren ouderen helpen op de computer. Als het mogelijk is om de Dorpstafel op die manier te organiseren, dan kunnen er duo's gemaakt worden. Zij weet zeker dat er veel mensen mee gaan doen.

---

² Er ligt een verzoek voor om de vergadering van 17 mei te verplaatsen naar 10 mei.

4. BEGROTING 2021

Fietsstraat Bokhovense Maasdijk.

In de begroting 2021 staat dat de fietsstraat Bokhovense Maasdijk voor de periode 2020-2024 is opgenomen in het Investeringsplan Fietspaden. Mevrouw Van den Oord vraagt om een verduidelijking daarover. De heer Geers geeft aan dat er een beperkt budget is waar een aantal zaken van gerealiseerd moet worden, zoals de aanleg van snelfietsroutes naar Zaltbommel, Waalwijk en Eindhoven. Voorzien wordt dat de fietsstraat Bokhovense Maasdijk in de periode 2020-2024 gepland staat voor uitvoering. Er is echter nog geen jaar van uitvoering bepaald. Dit wordt medebepaald door de benodigde financiën van andere fietsprojecten in deze post zoals de genoemde snelfietsroutes.

Afgeronde projecten in Bokhoven: bouwgronden en exploitatie

In de begroting is opgenomen “afgeronde projecten in Bokhoven: bouwgronden en exploitatie”. Mevrouw Van den Oord wil graag weten wat hiermee bedoeld wordt.

De heer Geers geeft aan dat het om afgeronde projecten in Bokhoven gaat. Specifiek aan de westzijde van de Oppershof. De verwachting is dat in 2020 alle kavels zijn uitgegeven en dat het project kan worden afgesloten.

Kleiwinning Henriëttewaard

Op pagina 66 staat dat de kleiwinning in de Henriëttewaard inmiddels is gestart. De heer Branderhorst vraagt wat daarmee bedoeld wordt. De heer Geers neemt de vraag mee terug.

Begroting Orthen

De heer Branderhorst informeert waarom er een post is opgenomen over de begroting van Orthen. De heer Geers geeft aan dat Orthen ouder is dan 's-Hertogenbosch en nog een eigen begroting heeft.

Cultuurstad / centrumfunctie

's-Hertogenbosch spreekt zich uit als Cultuurstad en wil een centrumfunctie vervullen. De heer Branderhorst is van mening dat daar heel weinig van terug te zien is in wijken als Engelen, Nuland en Vinkel. De heer Geers geeft aan dat in het gemeentelijk beleid zeker oog is voor alle wijken en dorpen. Zijn motto is een sterke stad, leefbare wijken en dorpen. Een stad die van betekenis is voor de hele regio met voorzieningen voor de hele regio. In de wijken moeten wel voorzieningen aanwezig zijn voor de dagelijkse behoeften. Er blijft echter een spanningsveld bestaan, want om voorzieningen goed draaiend te houden is een steeds groter verzorgingsgebied nodig. Hoe ga je daarmee om met dorpen die niet verder groeien, bijv. door vergrijzing.

Wijk-, buurt en dorpsbudget

Bij wijk-, buurt- en dorpsbudget is vermeld dat groen geïncorporeerd wordt. De heer Branderhorst vraagt wat daarmee bedoeld wordt. De heer Geers geeft aan dat er vanuit het WBD ook duurzame projecten gestimuleerd kunnen worden. Er zijn heel veel maatschappelijke initiatieven van inwoners.

Daar willen we ook duurzaamheidskenmerk in door laten vloeien. BAG's en wijkmanagers kunnen daar meer op gaan sturen en zullen dat meenemen in hun gesprekken met initiatiefnemers.

6. RONDVRAAG

Afspraak over omgaan met insprekers

Hoe gaan we om met insprekers die bij de BREB komen? De heer Geers geeft aan dat een inspreker zich richt tot de bestuursraad. De BREB kan daar dan een reactie op geven en/of aangeven dat de BREB iets/niets met de inspraakreactie te doen. Dan is het ook goed om kenbaar te maken of er een actie van de gemeente verwacht wordt daarop.

7. SLUITING

De voorzitter sluit de vergadering om 21.23 uur. De volgende vergadering is gepland op maandag 14 december 2020.

Jane Pawiroredjo,
19 november 2020

CONCEPT